

การทำกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจ

นักทฤษฎีกิจกรรมได้กล่าวไว้ว่า บุคคลเมื่ออย่างเข้าสู่วัยสูงอายุนั้น ยังสามารถที่จะรับผิดชอบการทำงานที่สร้างผลผลิตได้ ซึ่งจะส่งผลให้รู้สึกว่าตนเองนั้นมีคุณค่า เป็นที่ยอมรับของผู้อื่นและไม่เป็นภาระแก่ครอบครัว สำหรับการวิเคราะห์การทำกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ ผู้วิจัยได้แบ่งลักษณะการเข้าร่วมกิจกรรมเป็นไม่ได้ทำงาน ทำงานภาคเกษตรกรรม และทำงานนอกภาคเกษตรกรรม ทั้งนี้เพื่อให้ทราบถึงความมีคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจอย่างชัดเจน พร้อมทั้งได้นำตัวแปร เพศ อายุ สภาวะเศรษฐกิจของครัวเรือน ระดับการศึกษา เขตที่อยู่อาศัย การอยู่อาศัยร่วมกับบุตร สภาวะสุขภาพและการเปิดรับสื่อมวลชน มาศึกษาหาความสัมพันธ์ โดยมีตัวแปรเพศ อายุ เขตที่อยู่อาศัยและสภาวะสุขภาพมาเป็นตัวแปรควบคุม ผลการวิเคราะห์ที่ได้มีรายละเอียดดังนี้

1. ลักษณะทางประชากร

1.1 เพศ เพศเป็นลักษณะพื้นฐานทางประชากรที่ถือสภาพโดยกำเนิด โดยทั่วไปสังคมแต่ละสังคมกำหนดค่านิยมที่มีบทบาทหน้าที่แตกต่างกันออกไปตามเพศ จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ส่วนใหญ่พบว่าเพศชายมีหน้าที่หลักในการทำมาหากินเลี้ยงครอบครัว ในขณะที่เพศหญิงมีหน้าที่หลักในงานบ้าน ซึ่งผลการศึกษากิจการเชิงเศรษฐกิจในแต่ละเพศ ปรากฏผลดังนี้

ข้อมูลในตารางที่ 6 ชี้ให้เห็นว่า ผู้สูงอายุเพศชายทำงานเชิงเศรษฐกิจในสัดส่วนที่สูงกว่าผู้สูงอายุเพศหญิงทั้งงานในภาคเกษตรกรรมและงานนอกภาคเกษตรกรรม กล่าวคือ ร้อยละ 36.2 เปรียบเทียบกับร้อยละ 19.0 สำหรับงานภาคเกษตรกรรม ส่วนงานนอกภาคเกษตรกรรม เพศชายทำกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจมากกว่าเพศหญิงเปรียบเทียบร้อยละ 14.3 กับร้อยละ 10.6 ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะค่านิยมดั้งเดิมของสังคมไทยยกย่องให้ผู้ชายเป็นหัวหน้าครัวเรือน มีหน้าที่หลักในการทำมาหากินเลี้ยงครอบครัว ส่วนผู้หญิงมีหน้าที่หลักในงานบ้าน

และอบรมสั่งสอนบุตร แม้ปัจจุบันเพศหญิงจะเข้ามามีบทบาทในด้านการใช้แรงงานมากขึ้น รับผิดชอบเรื่องของเศรษฐกิจร่วมกับเพศชายมากกว่าแต่ก่อน แต่หน้าที่สำคัญก็ยังคงต้องเป็นภาระกับการเป็นแม่บ้านแม่เรือน อีกทั้งโดยธรรมชาติก็ได้สร้างให้ผู้ชายมีความถนัดและมีสรีระที่เอื้ออำนวยต่อการทำงานมากกว่าผู้หญิง ดังนั้น โอกาสที่เพศชายจะยังคงทำงานเชิงเศรษฐกิจได้ จึงมีมากกว่าและนานกว่าเพศหญิงตราบนานกระทั่งย่างเข้าสู่วัยสูงอายุ ซึ่งผลจากการวิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างของการทำกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจในแต่ละเพศอย่างชัดเจนและมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับต่ำกว่า 0.05

ตารางที่ 6 ร้อยละของผู้สูงอายุ จำแนกตามการทำกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจและเพศ

เพศ	การทำกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจ			รวม
	ไม่ได้ทำงาน	ทำงานภาค เกษตรกรรม	ทำงานนอกภาค เกษตรกรรม	
ชาย	49.5	36.2	14.3	100.0 (1,330)
หญิง	70.4	19.0	10.6	100.0 (1,914)
รวม	61.8	26.1	12.1	100.0 (3,244)
$\chi^2 = 154.25$		Significance = 0.00		

อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างระหว่างอายุนั้น ย่อมก่อให้เกิดความแตกต่างในการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุในแต่ละเพศได้ ดังนั้น จึงได้นำตัวแปรอายุเข้ามาควบคุมและศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเพศกับการทำงานเชิงเศรษฐกิจอีกครั้ง ซึ่งผลในตารางที่ 7 บ่งชี้ว่า อายุมีความสัมพันธ์เป็นบวกกับการทำงานเชิงเศรษฐกิจ กล่าวคือ อายุยิ่งมากขึ้น ผู้สูงอายุจะทำงานเชิงเศรษฐกิจได้น้อยลง ซึ่งความสัมพันธ์ลักษณะดังกล่าวพบทั้งผู้ที่ทำงานใน

และนอกภาคเกษตรกรรม แต่ถึงกระนั้นก็ตาม ไม่ว่าในกลุ่มอายุใด ผู้สูงอายุเพศชายยังคงมีสัดส่วนของการทำงานเชิงเศรษฐกิจทั้งในและนอกภาคเกษตรกรรมสูงกว่าผู้สูงอายุเพศหญิง ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ในลักษณะเดิมก่อนควบคุมตัวแปร ผลที่ปรากฏชี้ให้เห็นว่า ตัวแปรเพศมีอิทธิพลต่อการทำกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจมากกว่าตัวแปรอายุ และเมื่อทดสอบด้วยค่าไคสแควร์ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 พบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติ

เพราะฉะนั้น จึงสรุปได้ว่า เพศก่อให้เกิดความแตกต่างในการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจอย่างแท้จริง แม้จะนำตัวแปรอายุเข้ามาศึกษาพร้อมด้วยก็ตาม โดยผู้สูงอายุเพศชายทำกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจมากกว่าผู้สูงอายุเพศหญิง เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ 7 ร้อยละของผู้สูงอายุ จำแนกตามการทำกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจ เพศและอายุ

อายุ	การทำกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจ			รวม
	ไม่ได้ทำงาน	ทำงานภาค	ทำงานนอกภาค	
เพศ		เกษตรกรรม	เกษตรกรรม	
<u>อายุ 60-64 ปี</u>				
ชาย	29.7	54.2	16.1	100.0 (422)
หญิง	53.1	31.9	15.0	100.0 (635)
รวม	43.8	40.8	15.4	100.0 (1,057)
	$\chi^2 = 62.42$	Significance = 0.00		
<u>อายุ 65-69 ปี</u>				
ชาย	46.2	39.3	14.5	100.0 (385)
หญิง	66.7	20.8	12.5	100.0 (456)
รวม	57.3	29.3	13.4	100.0 (841)
	$\chi^2 = 40.30$	Significance = 0.00		

ตารางที่ 7 (ต่อ) ร้อยละของผู้สูงอายุ จำแนกตามการทำกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจ เพศและอายุ

อายุ	การทำกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจ			รวม
	ไม่ได้ทำงาน	ทำงานภาค	ทำงานนอกภาค	
เพศ	เกษตรกรรม		เกษตรกรรม	
อายุ 70 ปีขึ้นไป				
ชาย	68.8	19.2	12.0	100.0 (494)
หญิง	86.8	7.2	6.0	100.0 (736)
รวม	79.6	12.0	8.4	100.0 (1,230)
	$\chi^2 = 60.06$	Significance = 0.00		

1.2 อายุ อายุที่มากขึ้นจะสัมพันธ์กับความเสื่อมถอยทางสมรรถภาพของร่างกาย ส่งผลให้บุคคลทำกิจกรรมต่างๆ ได้น้อยลง จากการศึกษาของ จารุวรรณ เหมะธรรและ พิมพรรณ ศิลปสุวรรณ (2526: 69) พบว่า อายุที่แตกต่างกันจะส่งผลให้มีความสามารถในการทำกิจกรรมแตกต่างกัน โดยผู้สูงอายุที่อายุยังอยู่ในช่วงต้นจะสามารถทำกิจกรรมได้ดีกว่าผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 70 ปีขึ้นไป

ข้อมูลในการศึกษารั้งนี้ (ตารางที่ 8) ให้ผลที่สอดคล้องกับการทบทวนเอกสารและงานวิจัยข้างต้น กล่าวคือ สัดส่วนของผู้สูงอายุที่ทำงานเชิงเศรษฐกิจจะลดลงตามอายุที่เพิ่มขึ้น นั่นคือ ผู้สูงอายุที่มีอายุน้อยมีสัดส่วนของการทำกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจสูงกว่าผู้สูงอายุที่มีอายุมาก ไม่ว่าจะเป็นการทำงานในภาคหรือนอกภาคเกษตรกรรม โดยในภาคเกษตรกรรมนั้น ผู้สูงอายุที่มีอายุ 60-64 ปี ทำงานคิดเป็นสัดส่วนสูงที่สุด คือ ร้อยละ 40.8 รองลงมา คือ ร้อยละ 29.3 ในผู้ที่มีอายุ 65-69 ปี และร้อยละ 12.0 สำหรับผู้ที่มีอายุ 70 ปีขึ้นไปตามลำดับ เช่นเดียวกันกับ

ผู้สูงอายุที่ทำงานนอกภาคเกษตรกรรม ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 15.4, ร้อยละ 13.4 และร้อยละ 8.4 สำหรับกลุ่มที่มีอายุ 60-64 ปี, 65-69 ปีและ 70 ปีขึ้นไปตามลำดับ ที่เป็นเช่นนี้เป็นเพราะความเสื่อมถอยในสมรรถภาพของร่างกายจะเพิ่มตามอายุที่นับวันจะมากขึ้น ส่งผลให้ความสามารถที่จะทำกิจกรรมใดๆ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตนเองนั้นลดน้อยถอยลง จึงทำให้ปรากฏว่าผู้สูงอายุที่อยู่ในกลุ่มอายุน้อยซึ่งร่างกายยังคงความแข็งแรง มีความกระฉับกระเฉงว่องไวมากกว่า มีสัดส่วนของผู้ที่ทำงานเชิงเศรษฐกิจมากกว่าผู้สูงอายุที่มีอายุมากนั่นเอง และเมื่อทดสอบความมีนัยสำคัญทางสถิติ พบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นั่นคือ อายุก่อให้เกิดความแตกต่างต่อการทำกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ

ตารางที่ 8 ร้อยละของผู้สูงอายุ จำแนกตามการทำกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจ และอายุ

อายุ	การทำกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจ			รวม
	ไม่ได้ทำงาน	ทำงานภาคเกษตรกรรม	ทำงานนอกภาคเกษตรกรรม	
60-64 ปี	43.8	40.8	15.4	100.0 (1,057)
65-69 ปี	57.3	29.3	13.4	100.0 (841)
70 ปีขึ้นไป	79.6	12.0	8.4	100.0 (1,230)
รวม	61.5	26.1	12.4	100.0 (3,128)
$\chi^2 = 329.98$ Significance = 0.00				

แม้จะพบว่าอายุมีผลต่อการทำงานเชิงเศรษฐกิจ แต่ในเขตที่อยู่อาศัยซึ่งแตกต่างกัน ก็มีผลต่อการทำงานของผู้สูงอายุด้วยเช่นเดียวกัน ทั้งนี้เพราะในเขตเมืองนั้น ลักษณะงานส่วนใหญ่เป็นงานนอกภาคเกษตรกรรม การทำงานโดยทั่วไปเกี่ยวข้องกับธุรกิจ การค้าหรือ

การบริการ มีการแข่งขันเพื่อผลประโยชน์และต้องการความรู้ในเชิงเศรษฐกิจหรือการพาณิชย์
ค่อนข้างสูง ซึ่งความรู้ต่างๆ เหล่านี้ ต้องอาศัยจากคนรุ่นใหม่หรือคนหนุ่มสาวมากกว่าผู้สูงอายุ
งานในเขตเมืองจึงได้จำกัดอายุหรือกำหนดอายุเกษียณเมื่ออายุย่างเข้า 60 ปี ต่างจากผู้สูงอายุ
ที่อาศัยอยู่ในเขตชนบท งานส่วนใหญ่มักเป็นงานในภาคเกษตรกรรม ซึ่งลักษณะของงานสามารถ
ทำได้อย่างต่อเนื่อง ครอบคลุมที่สภาพร่างกายเอื้ออำนวยโดยไม่จำกัดอายุ อีกทั้งงานภาค
เกษตรกรรมในชนบทนั้น ต้องการความชำนาญจากประสบการณ์เป็นส่วนใหญ่ ทำให้ผู้สูงอายุยังคง
ทำงานดังกล่าวได้แม้อายุมากแล้วก็ตาม ดังนั้น จึงคาดว่า เขตที่อยู่อาศัยจะมีผลทำให้เกิดความ
แตกต่างในการทำกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุในแต่ละกลุ่มอายุ

เมื่อนำเขตที่อยู่อาศัยเข้ามาเป็นตัวแปรควบคุม (ตารางที่ 9) พบว่า สำหรับเขตเมือง
เมื่อพิจารณาในแต่ละกลุ่มอายุ จะเห็นได้ว่าแบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับการทำงานนอก
ภาคเกษตรกรรมยังคงเดิม กล่าวคือ ผู้สูงอายุที่มีอายุน้อยมีส่วนส่วนของการทำงานเชิงเศรษฐกิจ
สูงกว่าผู้สูงอายุที่มีอายุมาก โดยผู้ที่มีอายุ 60-64 ปี, 65-69 ปี และ 70 ปีขึ้นไป มีสัดส่วนการ
ทำงานร้อยละ 26.3, 22.4 และ 10.7 ตามลำดับ ส่วนสัดส่วนของผู้สูงอายุที่ทำงานในภาค
เกษตรกรรม ถึงแม้ว่าจะมีสัดส่วนน้อยลง แต่ก็มิได้เป็นไปตามแบบแผน โดยมีความผันแปรไป
จากเดิม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการทำงานในภาคเกษตรกรรมนั้นขึ้นอยู่กับสภาวะสุขภาพเป็นสำคัญ
ผู้สูงอายุบางส่วนซึ่งถึงแม้จะมีอายุมาก แต่หากยังมีสุขภาพดีก็สามารถทำงานได้ จึงพบว่าสัดส่วน
ของการทำงานในเขตเมืองของผู้สูงอายุที่มีอายุระหว่าง 65-69 ปี ทำงานในภาคเกษตรกรรม
คิดเป็นร้อยละ 7.9 ขณะที่มีเพียงร้อยละ 5.7 สำหรับผู้สูงอายุที่มีอายุระหว่าง 60-64 ปี ที่
ทำงานลักษณะเดียวกัน

ส่วนในเขตชนบทนั้น ไม่ว่าจะเป็นการทำงานในภาคหรือนอกภาคเกษตรกรรม
อายุก็ยังคงมีความสัมพันธ์เป็นปฏิภาคกับการทำงานเชิงเศรษฐกิจ และเมื่อทดสอบด้วยค่าไคสแควร์
ทั้งในเขตเมืองและชนบท พบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับต่ำกว่า 0.05 ซึ่งแสดงว่า อายุมีผลต่อ
ความแตกต่างในการทำงานเชิงเศรษฐกิจอย่างแท้จริง โดยผู้สูงอายุที่มีอายุน้อยกว่าจะทำงาน
เชิงเศรษฐกิจมากกว่าผู้สูงอายุที่มีอายุมากกว่า เป็นการยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ในเบื้องต้น

ตารางที่ 9 ร้อยละของผู้สูงอายุ จำแนกตามการทำกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจ อายุและ
เขตที่อยู่อาศัย

เขตที่อยู่อาศัย	การทำกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจ			รวม
	ไม่ได้ทำงาน	ทำงานภาค เกษตรกรรม	ทำงานนอกภาค เกษตรกรรม	
เขตเมือง				
60-64 ปี	68.0	5.7	26.3	100.0 (189)
65-69 ปี	69.7	7.9	22.4	100.0 (152)
70 ปีขึ้นไป	85.7	3.6	10.7	100.0 (206)
รวม	75.1	5.5	19.4	100.0 (547)
	$\chi^2 = 21.36$		Significance = 0.00	
เขตชนบท				
60-64 ปี	38.5	48.5	13.0	100.0 (868)
65-69 ปี	54.6	34.0	11.4	100.0 (689)
70 ปีขึ้นไป	78.4	13.7	7.9	100.0 (1,024)
รวม	58.6	30.8	10.6	100.0 (2,581)
	$\chi^2 = 330.41$		Significance = 0.00	

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2. ลักษณะทางเศรษฐกิจ

2.1 สภาวะเศรษฐกิจของครัวเรือน ครัวเรือนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจ ย่อมมีกำลังทรัพย์เพียงพอที่จะทำให้สมาชิกในครัวเรือนมีความเป็นอยู่อย่างสุขสบาย ดังนั้น หากผู้สูงอายุได้อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี จึงไม่ต้องวิตกกังวล ดิ้นรนทำมาหากินเท่ากับผู้สูงอายุที่อยู่ในครัวเรือนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ ผลการศึกษาของ สุวรรณี พลับพลาทอง (2522: 109) สนับสนุนข้อความดังกล่าว โดยพบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่ที่ยังต้องทำงานหารายได้ มาจนเจือครอบครัวนั้นเป็นเพราะฐานะทางบ้านยากจน

ผลการศึกษาตารางที่ 10 เมื่อพิจารณาในส่วนของผู้สูงอายุที่ไม่ได้ทำงานพบว่า ผู้สูงอายุที่อยู่ในครัวเรือนที่มีสภาวะทางเศรษฐกิจสูง จะไม่ได้ทำงานในสัดส่วนที่สูงกว่าผู้สูงอายุที่อยู่ในครัวเรือนที่มีสภาวะทางเศรษฐกิจปานกลางและต่ำ ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 65.8, 62.8 และร้อยละ 60.3 ตามลำดับ ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างสภาวะเศรษฐกิจของครัวเรือนกับผู้สูงอายุที่ทำงานนั้น ปรากฏว่า ผู้สูงอายุที่อยู่ในครัวเรือนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ จะทำงานในภาคเกษตรกรรมคิดเป็นสัดส่วนสูงที่สุด รองลงมา คือ ผู้สูงอายุที่อยู่ในครัวเรือนที่มีฐานะปานกลางและสูงซึ่งคิดเป็นร้อยละ 27.5, 25.8 และร้อยละ 20.8 ตามลำดับ ส่วนงานนอกภาคเกษตรกรรมนั้น พบว่า มีแบบแผนที่แตกต่างจากงานในภาคเกษตรกรรม โดยผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูงจะทำงานเชิงเศรษฐกิจในสัดส่วนสูงที่สุด คือ ร้อยละ 13.4 รองลงมา คือ ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำและปานกลางซึ่งคิดเป็นร้อยละ 12.2 และ 11.4 ตามลำดับ

จากการศึกษาจะเห็นได้ว่า หากผู้สูงอายุได้อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี ย่อมทำให้ผู้สูงอายุสามารถใช้ชีวิตได้อย่างสุขสบาย ไม่ต้องตรากตรำทำมาหากินให้ลำบากในยามแก่เฒ่า แต่ถ้าฐานะทางครอบครัวยากจน ผู้สูงอายุก็จำเป็นต้องทำงานต่อไปเพื่อช่วยเหลือจุนเจือครอบครัว ส่วนสาเหตุที่พบว่า สภาวะเศรษฐกิจของครัวเรือนมีความสัมพันธ์เชิงลบกับงานในภาคเกษตรกรรมนั้น อาจเป็นเพราะครัวเรือนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ นอกจากจะมีฐานะยากจนแล้ว ส่วนใหญ่คนในครอบครัวยังมีความรู้ในวัย ซึ่งงานในภาคเกษตรเป็นงานที่ใช้ต้นทุนการผลิตต่ำและไม่ต้องใช้ความรู้มากนัก การทำงานมักอาศัยการถ่ายทอดประสบการณ์ของคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง ทำให้ผู้สูงอายุที่อยู่ในครัวเรือนลักษณะนี้ มีโอกาสทำงานในภาค

เกษตรกรรมมากกว่างานนอกภาคเกษตรกรรม แต่อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุที่อยู่ในครัวเรือนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูงและต่ำ ทำงานนอกภาคเกษตรกรรมในสัดส่วนที่สูงกว่าผู้สูงอายุที่อยู่ในครัวเรือนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจปานกลาง แม้ความแตกต่างของสัดส่วนค่อนข้างน้อย แต่ก็อาจอธิบายได้ว่าเป็นเพราะรูปแบบของงานนอกภาคเกษตรกรรมมีความหลากหลาย ปัจจัยลงทุนขึ้นอยู่กับลักษณะของงาน ขนาดของงาน อีกทั้งความต้องการของผู้ประกอบการ เพราะฉะนั้น ครัวเรือนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำก็สามารถทำงานนอกภาคเกษตรกรรมได้โดยเลือกประกอบกิจกรรมที่เหมาะสมกับปัจจัยลงทุนของตน ดังนั้น จึงปรากฏว่าความสัมพันธ์ระหว่างสภาวะเศรษฐกิจของครัวเรือนกับการทำงานนอกภาคเกษตรกรรมมีทิศทางไม่แน่นอนและเมื่อทดสอบด้วยค่าไคสแควร์ ปรากฏว่า ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 10 ร้อยละของผู้สูงอายุ จำแนกตามการทำกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจ และสภาวะเศรษฐกิจของครัวเรือน

สภาวะเศรษฐกิจ	การทำกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจ			รวม
	ไม่ได้ทำงาน	ทำงานภาคเกษตรกรรม	ทำงานนอกภาคเกษตรกรรม	
ครัวเรือน				
ต่ำ	60.3	27.5	12.2	100.0 (1,815)
ปานกลาง	62.8	25.8	11.4	100.0 (1,005)
สูง	65.8	20.8	13.4	100.0 (425)
รวม	61.8	26.1	12.1	100.0 (3,245)
	$\chi^2 = 8.76$	Significance = 0.00		

เพื่อให้เกิดความมั่นใจในความสัมพันธ์ที่พบระหว่างสภาวะเศรษฐกิจของครัวเรือน
กับการทำงานเชิงเศรษฐกิจ จึงได้นำตัวแปรเพศเข้ามาศึกษาพร้อมด้วยและทดสอบความสัมพันธ์
อีกครั้ง ซึ่งสาเหตุที่นำตัวแปรเพศเข้ามาเป็นตัวแปรควบคุมเพราะ ลักษณะทางเพศของบุคคล คือ
ความเป็นชาย-หญิงของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่างกัน อาจก่อ
ให้เกิดการทำกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน และจากผลการศึกษานิตยสารที่ 11 ปรากฏว่า
ทั้งผู้สูงอายุชายและหญิงที่ทำงานนอกภาคเกษตรกรรมนั้น ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีฐานะ
ทางเศรษฐกิจต่ำจะทำงานในสัดส่วนที่สูงกว่าผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจ
สูง ส่วนงานนอกภาคเกษตรกรรมพบว่า ทั้งเพศชายและเพศหญิง ความสัมพันธ์ระหว่างสภาวะ
เศรษฐกิจของครัวเรือนกับการทำงานเชิงเศรษฐกิจมีทิศทางที่ไม่แน่นอน ซึ่งเป็นแบบแผนเช่นเดียว
กันกับก่อนการควบคุมตัวแปร และเมื่อทดสอบด้วยค่าไคสแควร์ ที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติ
ที่ระดับ 0.05 ปรากฏว่า ไม่มีนัยสำคัญ

ผลจากการศึกษาสามารถสรุปได้ว่า สภาวะเศรษฐกิจของครัวเรือนก่อให้เกิดการ
ผันแปรต่อการทำกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจในเชิงเป็นภูมิภาคเฉพาะงานนอกภาคเกษตรกรรม ส่วน
งานนอกภาคเกษตรกรรมมีทิศทางความสัมพันธ์ไม่แน่นอน ซึ่งเป็นการปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้
ในขั้นแรกว่า ผู้สูงอายุที่อยู่ในครัวเรือนที่มีสภาวะเศรษฐกิจต่ำกว่าทำกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจมาก
กว่าผู้สูงอายุที่อยู่ในครัวเรือนที่มีสภาวะทางเศรษฐกิจสูงกว่า

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 11 ร้อยละของผู้สูงอายุ จำแนกตามการทำกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจ สภาวะเศรษฐกิจ
ของครัวเรือนและเพศ

เพศ	การทำกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจ				
	สภาวะเศรษฐกิจ ของครัวเรือน	ไม่ได้ทำงาน	ทำงานภาค เกษตรกรรม	ทำงานนอกภาค เกษตรกรรม	รวม
ชาย					
ต่ำ	58.3	30.2	11.5	100.0 (1,120)	
ปานกลาง	59.9	31.5	8.6	100.0 (565)	
สูง	60.7	28.4	10.9	100.0 (217)	
รวม	59.0	30.4	10.6	100.0 (1,902)	
	$\chi^2 = 5.29$		Significance = 0.25		
หญิง					
ต่ำ	74.4	17.1	8.5	100.0 (511)	
ปานกลาง	74.2	24.1	1.7	100.0 (458)	
สูง	78.7	17.2	4.1	100.0 (266)	
รวม	76.3	17.3	6.4	100.0 (1,235)	
	$\chi^2 = 9.29$		Significance = 0.05		

3. ลักษณะทางสังคม

3.1 ระดับการศึกษา บุคคลที่ได้รับการศึกษาย่อมสามารถนำความรู้ที่ตนเองมีอยู่มาเป็นเครื่องมือในการทำมาหาเลี้ยงชีพ ดังเช่น การศึกษาของยนต์ ชุ่มจิต (2530: 117) ที่พบว่า การศึกษาจะทำให้บุคคลมีโอกาสแสวงหาอาชีพที่ดี ทำให้ได้รับค่าจ้างแรงงานในอัตราที่สูง เพราะฉะนั้นการศึกษาจึงมีความสัมพันธ์กับระบบเศรษฐกิจในทางบวก

ผลการศึกษาคือความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษากับการทำงานเชิงเศรษฐกิจในตารางที่ 12 นั้น เมื่อพิจารณาในส่วนของผู้สูงอายุที่ทำงานทั้งในและนอกภาคเกษตรกรรม ปรากฏว่า ผู้สูงอายุที่จบการศึกษาสูงกว่าจะมีสัดส่วนของการทำงานสูงกว่าผู้สูงอายุที่จบการศึกษาต่ำกว่า ทั้งนี้ เป็นเพราะการศึกษาเอื้ออำนวยให้บุคคลสามารถนำความรู้ที่ตนได้มา แสวงหาประโยชน์ในการประกอบอาชีพเพื่อเลี้ยงตัวเองและครอบครัว แต่อย่างไรก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่า ในแต่ละระดับการศึกษาของผู้สูงอายุที่ทำงานนั้น พบว่า มีสัดส่วนของผู้สูงอายุที่ทำงานในภาคเกษตรกรรมมากกว่าผู้สูงอายุที่ทำงานนอกภาคเกษตรกรรม การที่ปรากฏผลดังกล่าว อาจเนื่องจากผู้สูงอายุที่ทำการศึกษาล้วนส่วนใหญ่ไม่ได้รับการศึกษาหรือจบการศึกษาในระดับต่ำ ความรู้ที่ได้มาจึงเป็นเพียงแต่ความรู้พื้นฐานหรือความรู้ที่อาศัยการถ่ายทอดจากประสบการณ์ ซึ่งผู้สูงอายุสามารถใช้ความรู้ดังกล่าวมาประกอบอาชีพทางด้านเกษตรกรรมได้มากกว่าอาชีพนอกภาคเกษตรกรรม โดยอาชีพนอกภาคเกษตรกรรมนั้นมักต้องอาศัยความรู้ในระดับสูง และเมื่อทดสอบด้วยค่าไคสแควร์ ปรากฏว่ามีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับต่ำกว่า 0.05

จากผลการศึกษาที่ปรากฏ ทำให้สามารถสรุปได้ว่า การศึกษาส่งผลให้บุคคลประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจได้แตกต่างกัน โดยผู้ที่จบการศึกษาสูงกว่าจะทำงานต่างๆ ได้มากกว่าผู้ที่จบการศึกษาต่ำกว่า ซึ่งตรงตามสมมติฐานที่ได้ตั้งไว้ คือ ผู้สูงอายุที่จบการศึกษาระดับสูงทำกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจมากกว่าผู้สูงอายุที่จบการศึกษาระดับต่ำ

ตารางที่ 12 ร้อยละของผู้สูงอายุ จำแนกตามการทำกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจ และระดับการศึกษา

ระดับการศึกษา	การทำกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจ			รวม
	ไม่ได้ทำงาน	ทำงานภาค เกษตรกรรม	ทำงานนอกภาค เกษตรกรรม	
ไม่ได้รับการศึกษา	68.4	21.1	10.5	100.0 (1,964)
ต่ำกว่า ป. 4	56.2	31.0	12.8	100.0 (387)
ป. 4 ขึ้นไป	49.9	34.9	15.2	100.0 (894)
รวม	61.8	26.1	12.1	100.0 (3,245)
	$\chi^2 = 96.51$		Significance = 0.00	

อย่างไรก็ตาม หากผู้สูงอายุมีสุขภาพร่างกายไม่แข็งแรง แม้มีความรู้ในระดับสูง ความอ่อนแอของสุขภาพ ก็อาจเป็นอุปสรรคต่อการทำมาหากินได้ ดังนั้น จึงได้นำตัวแปรสภาวะสุขภาพเข้ามาควบคุม ซึ่งผลการศึกษารากฎในตารางที่ 13 พบว่า สภาวะสุขภาพมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการทำงานเชิงเศรษฐกิจทั้งงานในและนอกภาคเกษตรกรรม กล่าวคือ ผู้สูงอายุที่มีสุขภาพดีจะทำงานเชิงเศรษฐกิจในสัดส่วนที่สูงกว่าผู้สูงอายุที่มีสุขภาพปานกลางและไม่ดี ตามลำดับ ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษากับการทำงานเชิงเศรษฐกิจนั้น ยังคงมีทิศทางเช่นเดิม ไม่ว่าผู้สูงอายุจะมีสภาวะสุขภาพเป็นเช่นใดก็ตาม คือ ผู้สูงอายุที่จบการศึกษาระดับสูง จะมีสัดส่วนการทำงานทั้งงานในและนอกภาคเกษตรกรรมสูงกว่าผู้สูงอายุที่จบการศึกษาระดับต่ำ

ดังที่กล่าวข้างต้นแล้วว่า ผู้สูงอายุที่จบการศึกษาระดับสูง จะเป็นผู้ที่สามารถนำความรู้ของตนมาก่อให้เกิดประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจได้ดีกว่าผู้สูงอายุที่ไม่ได้รับการศึกษาหรือจบการศึกษาระดับต่ำ แม้ว่าสุขภาพร่างกายจะเสื่อมโทรมลงไปตามวัย แต่ความรู้ที่สั่งสมมานั้น ก็ยังช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถนำมาใช้ทำมาหาเลี้ยงชีพได้ และเมื่อทดสอบด้วยค่าโคสแควร์

ที่ระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ปรากฏว่า มีนัยสำคัญทางสถิติ

เพราะฉะนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่า ระดับการศึกษามีอิทธิพลทำให้เกิดความแตกต่างของการทำกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจอย่างแท้จริง แม้ในตัวแปรควบคุมเข้ามาศึกษาพร้อมด้วยก็ตาม โดยพบว่า ผู้สูงอายุที่มีการศึกษาสูงทำกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจมากกว่าผู้สูงอายุที่มีการศึกษาต่ำ เป็นการยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ในเบื้องต้น

ตารางที่ 13 ร้อยละของผู้สูงอายุ จำแนกตามการทำกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจ ระดับการศึกษา และสภาวะสุขภาพ

สภาวะสุขภาพ	การทำกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจ			รวม
	ไม่ได้ทำงาน	ทำงานภาค เกษตรกรรม	ทำงานนอกภาค เกษตรกรรม	
ระดับการศึกษา				
ดี				
ไม่ได้รับการศึกษา	61.2	25.5	13.3	100.0 (614)
ต่ำกว่า ป. 4	45.3	38.0	16.7	100.0 (150)
ป. 4 ขึ้นไป	45.8	36.3	17.9	100.0 (358)
รวม	54.1	30.7	15.2	100.0 (1,122)
	$X^2 = 34.12$		Significance = 0.00	
ปานกลาง				
ไม่ได้รับการศึกษา	67.0	21.2	11.8	100.0 (489)
ต่ำกว่า ป. 4	61.5	26.5	12.0	100.0 (83)
ป. 4 ขึ้นไป	52.0	31.0	17.0	100.0 (200)
รวม	62.5	24.3	13.2	100.0 (772)
	$X^2 = 15.30$		Significance = 0.01	

ตารางที่ 13 (ต่อ) ร้อยละของผู้สูงอายุ จำแนกตามการทำกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจ ระดับการศึกษาและสภาวะสุขภาพ

สภาวะสุขภาพ	การทำกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจ			รวม
	ไม่ได้ทำงาน	ทำงานภาค เกษตรกรรม	ทำงานนอกภาค เกษตรกรรม	
ระดับการศึกษา				
ไม่ได้				
ไม่ได้รับการศึกษา	74.6	17.7	7.7	100.0 (835)
ต่ำกว่า ป. 4	63.7	26.6	9.7	100.0 (154)
ป. 4 ขึ้นไป	53.2	35.3	11.5	100.0 (331)
รวม	67.9	23.2	8.9	100.0 (1,320)
	$\chi^2 = 58.03$	Significance = 0.00		

3.2 เขตที่อยู่อาศัย ซึ่งได้แก่ เขตชนบทและเขตเมืองนั้น เป็นเขตที่มีความแตกต่างกัน กล่าวคือ ลักษณะของเขตชนบทจะเป็นสังคมที่คนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเป็นเกษตรกร และผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตชนบทสามารถทำงานได้อย่างต่อเนื่อง ไม่จำกัดระยะเวลา ในขณะที่เขตเมืองเป็นสังคมที่เน้นอุตสาหกรรมและพาณิชยกรรมเป็นสำคัญ คนในเขตเมืองจึงมักประกอบอาชีพทางการค้าหรือการบริการ ซึ่งอาชีพดังกล่าวส่วนใหญ่ มีการกำหนดให้สิ้นสุดการทำงานเมื่อถึงเวลาเกษียณอายุ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2523 อ้างถึงใน ศิริวรรณ ศิริบุญและมาลีนี้ วงษ์สิทธิ์, 2535: 2)

ผลการศึกษากิจกรรมเชิงเศรษฐกิจในแต่ละเขตที่อยู่อาศัย (ตารางที่ 14) บ่งชี้ว่า เขตที่อยู่อาศัยมีผลทำให้เกิดความแตกต่างในรูปแบบการทำงานของผู้สูงอายุ กล่าวคือ ผู้สูงอายุในเขตชนบททำงานภาคเกษตรกรรมมากกว่าผู้สูงอายุในเขตเมือง (เปรียบเทียบร้อยละ

30.4 กับร้อยละ 5.4) ในขณะที่ผู้สูงอายุในเขตเมืองจะทำงานนอกภาคเกษตรกรรมมากกว่า ผู้สูงอายุในเขตชนบท (เปรียบเทียบร้อยละ 19.3 และร้อยละ 10.6) แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาการทำงานโดยรวมแล้ว จะเห็นได้ว่า ผู้สูงอายุในเขตชนบททำกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจมากกว่าผู้สูงอายุในเขตเมือง โดยดูจากสัดส่วนของผู้ที่ไม่ได้ทำงานระหว่างเขตเมืองและเขตชนบท โดยในเขตเมืองนั้น ผู้สูงอายุไม่ได้ทำงานถึงร้อยละ 75.3 ในขณะที่ผู้สูงอายุในเขตชนบทไม่ได้ทำงานเพียงร้อยละ 59.0 เมื่อทดสอบด้วยค่าไคสแควร์ พบว่า มีนัยสำคัญที่ระดับต่ำกว่า 0.05 นั่นคือ เขตที่อยู่อาศัยมีผลทำให้เกิดความแตกต่างในการทำกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจ

จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า เขตที่อยู่อาศัยเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีส่วนกำหนดการทำงานของผู้สูงอายุ โดยในเขตเมืองนั้น เป็นศูนย์รวมของการประกอบกิจกรรมทางด้านอุตสาหกรรมและพาณิชยกรรม ลักษณะงานมักเกี่ยวข้องกับการค้า การบริการ รัฐบาลหรือรัฐวิสาหกิจ รูปแบบของงานเช่นนี้ จะมีการแข่งขันกันค่อนข้างมากและจำเป็นต้องอาศัยความรู้ในระดับสูง รวมทั้งใช้เทคโนโลยีหรือวิทยาการสมัยใหม่เพื่อให้งานเกิดความเจริญก้าวหน้า ซึ่งผู้ที่จะใช้ความรู้ความสามารถดังกล่าว มักได้แก่ คนหนุ่มสาวหรือคนรุ่นหลังที่มีการศึกษา นอกจากนี้ งานในเขตเมืองยังมีการกำหนดอายุเกษียณ เพื่อเปิดโอกาสให้คนรุ่นใหม่เข้ามาทำงานแทนที่ แบบแผนเช่นนี้ ทำให้มีผู้สูงอายุเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่ยังสามารถทำงานต่อไปได้แม้จะมีอายุมาก หรืออีกนัยหนึ่ง คือ ผู้สูงอายุในเขตเมืองส่วนใหญ่ออกจากัดทั้งรูปแบบและอายุของการทำงาน ส่วนในเขตชนบทนั้น งานส่วนใหญ่เป็นการทำไร่ทำนา เพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ ลักษณะงานเช่นนี้ มักอาศัยการถ่ายทอดประสบการณ์จากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง เป็นสำคัญ และไม่จำเป็นต้องใช้ความรู้ในระดับสูง ดังนั้น จึงทำให้ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตชนบทสามารถทำงานได้อย่างต่อเนื่องโดยไม่จำกัดระยะเวลา

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่า เขตที่อยู่อาศัยมีอิทธิพลต่อการทำงานของผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยผู้สูงอายุในเขตชนบทจะทำกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจมากกว่าผู้สูงอายุในเขตเมือง

ตารางที่ 14 ร้อยละของผู้สูงอายุ จำแนกตามการทำกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจ และเขตที่อยู่อาศัย

เขตที่อยู่อาศัย	การทำกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจ			รวม
	ไม่ได้ทำงาน	ทำงานภาค	ทำงานนอกภาค	
		เกษตรกรรม	เกษตรกรรม	
เขตเมือง	75.3	5.4	19.3	100.0 (560)
เขตชนบท	59.0	30.4	10.6	100.0 (2,685)
รวม	61.8	26.1	12.1	100.0 (3,245)
	$\chi^2 = 160.08$		Significance = 0.00	

3.3 การอยู่อาศัยร่วมกับบุตร รูปแบบของการอยู่อาศัยที่พบมากที่สุด คือ ผู้สูงอายุอยู่ร่วมกับบุตรหลานของตน (U.N., 1991: 27) การอยู่ร่วมกันเช่นนี้ จะช่วยลดความวิตกกังวลในชีวิตความเป็นอยู่ของผู้สูงอายุหลายๆ ด้านรวมทั้งในด้านเศรษฐกิจ ทั้งนี้เป็นเพราะบุตรจะให้การดูแลเอาใจใส่แก่บิดามารดาเลี้ยงดูให้อยู่อย่างสุขสบาย ไม่ต้องตรากตรำทำงานอีกต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Peerasit Kamnuansilpa (1981: 58-61) ที่พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เห็นผลดีของการอยู่ร่วมกับบุตร เพราะบุตรจะสามารถช่วยเหลือครอบครัวทางด้านเศรษฐกิจ ทำให้ตนเองรู้สึกมั่นคงในยามชรา

ข้อมูลจากการศึกษาในตารางที่ 15 ปรากฏว่า สัดส่วนของผู้สูงอายุที่ไม่ได้อาศัยอยู่กับบุตรทำงานเชิงเศรษฐกิจมากกว่าผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่กับบุตร โดยมีรูปแบบเดียวกันทั้งงานในและนอกภาคเกษตรกรรม กล่าวคือ ผู้สูงอายุที่ไม่ได้อาศัยอยู่กับบุตรจะทำงานภาคเกษตรกรรมคิดเป็นร้อยละ 28.1 เปรียบเทียบกับร้อยละ 25.8 ของผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่กับบุตร และสำหรับงานนอกภาคเกษตรกรรม ผู้สูงอายุที่ไม่ได้อาศัยอยู่กับบุตรจะทำงานร้อยละ 20.1 ในขณะที่ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่กับบุตรทำงานเดียวกันคิดเป็นร้อยละ 11.0 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า บุตรเป็นหลักประกันความมั่นคง

ทางเศรษฐกิจที่ดีแหล่งหนึ่งของผู้สูงอายุ และการได้อาศัยอยู่ร่วมกันกับบุตรยอมทำให้ผู้สูงอายุรู้สึก
ว่าตนเองจะได้รับการเลี้ยงดูให้อยู่อย่างสุขสบายในวัยสุดท้ายของชีวิต ดังนั้น ผู้สูงอายุที่ไม่ได้
อาศัยอยู่ด้วยกันกับบุตร จะรู้สึกขาดความมั่นใจในการดำรงชีพ ทำให้ไม่สามารถละทิ้งหน้าที่
การทำงานของตนได้และจำเป็นต้องรับผิดชอบชีวิตของตนเองด้วยการทำมาหากินอย่างต่อเนื่องต่อไป
แม้ว่าจะมีอายุมากแล้วก็ตาม ส่วนผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่กับบุตรนั้น สามารถวางมือจากการประกอบ
กิจการงานต่างๆ ได้ เพราะมีบุตรเป็นผู้รับภาระหน้าที่ในการทำมาหากินแทนตน ดังจะพิจารณา
ได้จากสัดส่วนของผู้สูงอายุที่ไม่ได้ทำงานเชิงเศรษฐกิจ ซึ่งชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ผู้สูงอายุที่
อาศัยอยู่กับบุตรของตนนั้น จะไม่ได้ทำงานเชิงเศรษฐกิจคิดเป็นร้อยละ 63.2 ในขณะที่ผู้สูงอายุ
ที่ไม่ได้อาศัยอยู่กับบุตรจะไม่ได้ทำงานเชิงเศรษฐกิจในสัดส่วนที่ต่ำกว่าคิดเป็นร้อยละ 51.8 และ
เมื่อทดสอบด้วยค่าไคสแควร์ที่ระดับความมีนัยสำคัญ 0.05 พบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่า
การอยู่อาศัยร่วมกับบุตรมีผลต่อการทำงานเชิงเศรษฐกิจ

ตารางที่ 15 ร้อยละของผู้สูงอายุ จำแนกตามการทำกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจ และการอยู่อาศัย
ร่วมกับบุตร

การอยู่อาศัย ร่วมกับบุตร	การทำกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจ			รวม
	ไม่ได้ทำงาน	ทำงานภาค เกษตรกรรม	ทำงานนอกภาค เกษตรกรรม	
อาศัย	63.2	25.8	11.0	100.0 (2,854)
ไม่ได้อาศัย	51.8	28.1	20.1	100.0 (389)
รวม	61.8	26.1	12.1	100.0 (3,243)
	$\chi^2 = 36.47$	Significance = 0.00		

เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่า การอยู่อาศัยร่วมกับบุตรมีผลต่อการทำกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจอย่างแท้จริง จึงได้นำเขตที่อยู่อาศัยมาเป็นตัวแปรควบคุม เนื่องจากในเขตชนบทนั้น ลักษณะครัวเรือนส่วนใหญ่เป็นครัวเรือนขยาย แต่ละครอบครัวนิยมมีบุตรหลายคนและอาศัยอยู่รวมชายคาเดียวกันแม้ว่าบุตรจะแต่งงานมีเหย้ามีเรือนแล้วก็ตาม กิจกรรมต่างๆ ของบ้านรวมทั้งกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจ สมาชิกในครัวเรือนจะช่วยกันแบ่งเบาภาระ ทำให้พ่อแม่เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุไม่จำเป็นต้องแบกรับ เรื่องการทำมาหากินไว้ทั้งหมดหรือสามารถปล่อยวางให้บุตรหลานทำแทนตนได้โดยไม่ต้องวิตกกังวล ในขณะที่สังคมในเขตเมือง ลักษณะของครัวเรือนจะมีรูปแบบที่แตกต่างออกไป โดยส่วนมากเป็นครัวเรือนเดี่ยวที่บุตรนิยมแยกตัวออกมาตั้งครอบครัวใหม่ ทำให้ผู้สูงอายุไม่สามารถคาดหวังการช่วยเหลือจากบุตรของตนได้อย่างเต็มที่และจำเป็นต้องพึ่งตนเองมากขึ้น โดยยังคงทำงานหารายได้อย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นหลักประกันแก่ชีวิตของตนเองในยามแก่ชรา ดังนั้นเขตที่อยู่อาศัยจึงน่าจะส่งผลทำให้เกิดความแตกต่างในการทำกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจของผู้ที่อาศัยและไม่ได้อาศัยอยู่กับบุตร

หลังจากการนำตัวแปรเขตที่อยู่อาศัยเข้ามาศึกษาพร้อมด้วย (ตารางที่ 16) ปรากฏว่า แบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างการอยู่อาศัยร่วมกับบุตรกับการทำงานเชิงเศรษฐกิจยังคงเป็นไปในลักษณะเดิม กล่าวคือ ไม่ว่าผู้สูงอายุจะอยู่ในเขตเมืองหรือเขตชนบท ผู้สูงอายุที่ไม่ได้อาศัยอยู่กับบุตรจะทำกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจมากกว่าผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่กับบุตร ซึ่งสามารถพิจารณาได้จากงานทั้งงานและนอกภาคเกษตรกรรม แสดงให้เห็นว่า เขตที่อยู่อาศัยมิได้มีอิทธิพลต่อการทำกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุมากไปกว่าการอยู่อาศัยร่วมกับบุตร

ข้อค้นพบที่ได้สะท้อนให้เห็นว่า บุตรยังคงเป็นที่พึ่งพิงที่สำคัญสำหรับผู้สูงอายุ โดยบุตรจะรับภาระในการเลี้ยงดูและให้อาศัยอยู่ภายใต้ชายคาเดียวกัน และแม้ว่าสภาพเศรษฐกิจสังคมในแต่ละเขตที่อยู่อาศัยจะมีความแตกต่างกัน แต่ผู้เป็นบุตรก็ยังคงมีความสามารถในการดูแลของบิดามารดา ทำให้ผู้สูงอายุสามารถยุติภาระหน้าที่การงานของตนทั้งหมดหรือบางส่วน และอาศัยอยู่กับครอบครัวในวัยสุดท้ายของชีวิตได้อย่างมีความสุข ดังนั้น จึงสามารถสรุปและยอมรับตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า ผู้สูงอายุที่มีได้อาศัยอยู่กับบุตรทำกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจมากกว่าผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่กับบุตร

ตารางที่ 16 ร้อยละของผู้สูงอายุ จำแนกตามการทำกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจ การอยู่อาศัยร่วมกับบุตรและเขตที่อยู่อาศัย

เขตที่อยู่อาศัย	การทำกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจ			รวม
	การอยู่อาศัยร่วมกับบุตร	ไม่ได้ทำงาน	ทำงานภาคเกษตรกรรม	
เขตเมือง				
อาศัย	75.9	5.2	18.9	100.0 (501)
ไม่ได้อาศัย	69.4	6.9	23.7	100.0 (59)
รวม	75.3	5.4	19.3	100.0 (560)
	$\chi^2 = 1.37$		Significance = 0.05	
เขตชนบท				
อาศัย	60.5	30.2	9.3	100.0 (2,353)
ไม่ได้อาศัย	48.8	31.8	19.4	100.0 (330)
รวม	59.0	30.4	10.6	100.0 (2,683)
	$\chi^2 = 44.91$		Significance = 0.00	

4. ลักษณะอื่น ๆ

4.1 สภาวะสุขภาพ พุทธภักษิตที่ว่า "อโรคยา ปรมาลาภา" หมายถึง ความไม่มีโรคเป็นลาภอันประเสริฐนั้น เป็นความจริงที่ทุกคนยอมรับ เพราะการมีสุขภาพร่างกายแข็งแรง ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บเบียดเบียน จะทำให้บุคคลประกอบกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถใช้พลังกำลังของตนจากสุขภาพร่างกายที่ดีมาประกอบอาชีพไปจวบจนย่างเข้าสู่วัยสูงอายุซึ่งสอดคล้องกับที่ Cannidis (1989: 51) ได้ศึกษาและพบว่า ผู้สูงอายุที่มี

สุขภาพแข็งแรงจะมีความสามารถในการทำงานมากกว่าผู้สูงอายุที่มีสุขภาพไม่แข็งแรง

ผลการศึกษาในตารางที่ 17 ชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนว่า สภาวะสุขภาพมีส่วนกำหนดความสามารถในการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ โดยผู้สูงอายุที่มีสุขภาพดีจะทำงานเชิงเศรษฐกิจทั้งในและนอกภาคเกษตรกรรมในสัดส่วนสูงที่สุด รองลงมา ได้แก่ ผู้สูงอายุที่มีสุขภาพปานกลางและไม่ดี ตามลำดับ นั่นคือ สภาวะสุขภาพมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการทำกิจกรรมของผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นที่ประจักษ์โดยทั่วไปว่า บุคคลที่มีสุขภาพแข็งแรง ย่อมสามารถใช้ความได้เปรียบในสรีระของตนเองเป็นเครื่องมือเพื่อการประกอบอาชีพ ในขณะที่ผู้ที่มีสุขภาพร่างกายไม่แข็งแรงหรืออ่อนแอย่อมเสียโอกาสในการทำกิจกรรมดังกล่าว และหากไม่มีความต้องการที่จะกระทำประสิทธิภาพของงานที่ได้ย่อมไม่ทัดเทียมกับงานของผู้ที่มีสุขภาพร่างกายปกติ เมื่อทดสอบด้วยค่าไคสแควร์ ปรากฏว่ามีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับต่ำกว่า 0.05 แสดงว่า สภาวะสุขภาพมีผลทำให้เกิดความแตกต่างในการทำกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจ

ตารางที่ 17 ร้อยละของผู้สูงอายุ จำแนกตามการทำกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจ และสภาวะสุขภาพ

สภาวะสุขภาพ	การทำกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจ			รวม
	ไม่ได้ทำงาน	ทำงานภาค	ทำงานนอกภาค	
		เกษตรกรรม	เกษตรกรรม	
ดี	54.1	30.7	15.2	100.0 (1,121)
ปานกลาง	62.3	24.1	13.6	100.0 (782)
ไม่ดี	68.0	23.2	8.8	100.0 (1,321)
รวม	61.8	26.1	12.1	100.0 (3,224)
	$\chi^2 = 54.86$		Significance = 0.00	

แม้ผลการศึกษาจะพบว่าสุขภาพมีผลต่อการทำงานเชิง เศรษฐกิจของผู้สูงอายุ แต่เพศที่ต่างกัน ย่อมทำให้สุขภาพร่างกายในวัยสูงอายุมีความแตกต่างกันและอาจส่งผลต่อการทำงานของ ผู้สูงอายุได้ สำหรับผู้สูงอายุเพศชายนั้น แม้นับวันอายุจะมากขึ้น แต่โดยธรรมชาติแล้ว องค์ประกอบ ทั้งทางกายวิภาคและสรีระยังคงเอื้ออำนวยให้ร่างกายมีความสมบูรณ์แข็งแรงเหลืออยู่มากกว่า ผู้สูงอายุเพศหญิง ดังนั้น จึงได้นำตัวแปรเพศเข้ามาควบคุม โดยผลการศึกษาปรากฏในตารางที่ 18 พบว่า ผู้สูงอายุเพศชายทำงานเชิง เศรษฐกิจทั้งในและนอกภาคเกษตรกรรมในสัดส่วนที่สูงกว่า ผู้สูงอายุเพศหญิงและเมื่อพิจารณาการทำงานเชิง เศรษฐกิจของผู้สูงอายุที่มีสภาวะสุขภาพต่างกันในแต่ละเพศ ปรากฏว่า ทั้งเพศชายและเพศหญิงนั้น ผู้สูงอายุที่มีสุขภาพดีจะทำงานเชิง เศรษฐกิจ ทั้งในและนอกภาคเกษตรกรรมในสัดส่วนที่สูงกว่าผู้สูงอายุที่มีสุขภาพปานกลางและไม่ดี ตามลำดับ ซึ่งรูปแบบดังกล่าวมีทิศทางความสัมพันธ์ เป็นเช่นเดิมก่อนทำการควบคุมตัวแปร และเมื่อทดสอบด้วย ค่าไคสแควร์ พบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติ

ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่า สภาวะสุขภาพมีผลทำให้เกิดความแตกต่างในการทำงานเชิง เศรษฐกิจอย่างแท้จริง โดยสภาวะสุขภาพมีความสัมพันธ์ เชิงบวกกับการทำกิจกรรมของผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ นั่นคือ ผู้สูงอายุที่มีสุขภาพดีทำงานเชิง เศรษฐกิจได้ดีกว่าผู้สูงอายุที่มีสุขภาพไม่ดี

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 18 ร้อยละของผู้สูงอายุ จำแนกตามการทำกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจ สภาวะสุขภาพ และเพศ

สภาวะสุขภาพ	การทำกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจ			รวม
	ไม่ได้ทำงาน	ทำงานภาค เกษตรกรรม	ทำงานนอกภาค เกษตรกรรม	
เพศ				
ชาย				
ดี	39.2	18.6	42.2	100.0 (518)
ปานกลาง	54.4	11.8	33.8	100.0 (296)
ไม่ดี	58.9	9.6	31.5	100.0 (508)
รวม	49.5	14.3	36.2	100.0 (1,322)
	$X^2 = 43.66$		Significance = 0.00	
หญิง				
ดี	66.9	12.3	20.8	100.0 (604)
ปานกลาง	69.2	12.2	18.6	100.0 (487)
ไม่ดี	73.7	8.4	17.9	100.0 (812)
รวม	70.4	10.6	19.0	100.0 (1,903)
	$X^2 = 10.68$		Significance = 0.03	

4.2 การเปิดรับสื่อมวลชน สื่อมวลชนมีบทบาทอย่างมากในการเปลี่ยนแปลงความรู้

ค่านิยม ทักษะคิดและพฤติกรรมของบุคคลให้เป็นไปในทางที่ทันสมัย (Schram, 1964: 127)

เพราะฉะนั้น ผู้ที่เปิดรับสื่อมวลชนจะเป็นผู้ที่สามารถนำสิ่งต่างๆ ที่ได้จากสื่อมาปรับใช้ให้เกิด

ประโยชน์ในการประกอบกิจกรรมต่างๆ ซึ่งรวมถึงกิจกรรมทางเศรษฐกิจด้วย

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาตารางที่ 19 ปรากฏว่า การเปิดรับสื่อมวลชนและการทำกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจมีความสัมพันธ์กันลักษณะแปรผันตามกัน โดยผู้สูงอายุที่สนใจเปิดรับสื่อมาก จะทำกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจทั้งงานและนอกภาคเกษตรกรรมในสัดส่วนที่สูงกว่าผู้สูงอายุที่สนใจเปิดรับสื่อบ้างและไม่สนใจเลย ตามลำดับ สาเหตุนั้นอาจเป็นเพราะการเปิดรับสื่อมวลชนจะทำให้ผู้เปิดรับสื่อเป็นคนทันสมัยทันเหตุการณ์ มีความรู้กว้างขวางและสามารถนำความรู้ของคนที่ได้จากการเปิดรับสื่อมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์กับการทำงานเชิงเศรษฐกิจ ผู้ที่สนใจเปิดรับสื่อมากกว่า จึงสามารถประกอบหน้าที่การงานต่างๆ ได้มากกว่าผู้ที่ไม่เปิดรับสื่ออย่างเห็นได้ชัด เมื่อทดสอบด้วยค่าไคสแควร์ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 พบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงว่า การเปิดรับสื่อมวลชน มีผลต่อการทำงานเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ

ตารางที่ 19 ร้อยละของผู้สูงอายุ จำแนกตามการทำกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจ และการเปิดรับสื่อมวลชน

การเปิดรับสื่อมวลชน	การทำกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจ			รวม
	ไม่ได้ทำงาน	ทำงานภาคเกษตรกรรม	ทำงานนอกภาคเกษตรกรรม	
ไม่สนใจ	69.5	21.3	9.2	100.0 (663)
สนใจบ้าง	61.2	26.5	12.3	100.0 (2,015)
สนใจมาก	55.1	30.2	14.7	100.0 (566)
รวม	61.8	26.1	12.1	100.0 (3,244)
	$\chi^2 = 28.22$		Significance = 0.00	

แต่ความแตกต่างของเขตที่อยู่อาศัย ย่อมทำให้ผู้ที่อยู่นั้นแต่ละเขตที่อยู่อาศัยนั้นมีความสามารถในการเปิดรับสื่อมวลชนไม่เท่าเทียมกัน เขตที่อยู่อาศัยจึงอาจจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อความสามารถในการเปิดรับสื่อและทำให้เกิดความแตกต่างในการทำงานของผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้ว เขตเมืองเป็นศูนย์รวมความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีในด้านต่างๆ มากมาย รวมทั้งการสื่อสาร มีการใช้สื่อมวลชนหลากหลายรูปแบบ ซึ่งสามารถแพร่กระจายได้อย่างกว้างขวางและเป็นไปอย่างรวดเร็ว ส่วนในเขตชนบทนั้น ความเจริญก้าวหน้ายังไม่แผ่ขยายได้ไม่ทั่วถึงเท่าเขตเมือง การแพร่กระจายของสื่อมวลชนยังไม่ครอบคลุม ทำให้ผู้ที่อยู่ในเขตชนบทมีโอกาสได้รับข่าวสารจากสื่อต่างๆ น้อยกว่าผู้ที่อยู่ในเขตเมือง ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้ จึงได้นำเขตที่อยู่อาศัยเข้ามาเป็นตัวแปรควบคุม ซึ่งผลปรากฏตารางที่ 20 ชี้ให้เห็นว่า รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับสื่อมวลชนและการทำกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจในเขตเมืองเปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ ผู้ที่สนใจเปิดรับสื่อมวลชนบ้างจะทำงานในภาคเกษตรกรรมคิดเป็นสัดส่วนสูงสุด รองลงมา ได้แก่ ผู้ที่ไม่สนใจและไม่สนใจมาก โดยคิดเป็นร้อยละ 6.0, 4.7 และ 4.2 ตามลำดับ ส่วนผู้ที่ทำงานนอกภาคเกษตรกรรมนั้น พบว่า ผู้สูงอายุที่สนใจเปิดรับสื่อมวลชนมากจะทำงานในสัดส่วนสูงสุด คือ ร้อยละ 23.0 รองลงมา คือ ผู้สูงอายุที่ไม่สนใจและไม่สนใจบ้าง ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 20.7 และร้อยละ 17.6 ตามลำดับ แม้ค่าร้อยละที่ได้จะผันแปรไป ซึ่งแสดงถึงอิทธิพลของเขตที่อยู่อาศัยต่อความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับสื่อมวลชนกับการทำกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจ แต่เมื่อทดสอบด้วยค่าไคสแควร์ที่ระดับความมีนัยสำคัญ 0.05 พบว่า ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

สำหรับผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตชนบท พบว่า รูปแบบความสัมพันธ์ยังคงเป็นไปในลักษณะเดิมก่อนควบคุมตัวแปร นั่นคือ ผู้สูงอายุที่สนใจเปิดรับสื่อมากจะทำงานเชิงเศรษฐกิจในสัดส่วนที่สูงกว่าผู้สูงอายุที่สนใจเปิดรับสื่อบ้างและไม่สนใจเปิดรับสื่อเลย เมื่อทดสอบด้วยค่าไคสแควร์ พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับสื่อมวลชนกับการทำงานเชิงเศรษฐกิจมีนัยสำคัญทางสถิติ

สาเหตุที่ผลการศึกษารายกว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับสื่อมวลชนและการทำงานเชิงเศรษฐกิจผันแปรไปเฉพาะผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง ส่วนในเขตชนบท ความสัมพันธ์ยังคงเดิม อาจเป็นเพราะสื่อมวลชนเป็นสื่อที่สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ทุกหนทุกแห่ง ไม่มีข้อจำกัดทั้งในด้านเวลาและสถานที่ (คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ,

2530: 5-1, 5-2) ดังนั้น ไม่ว่าผู้สูงอายุจะอาศัยอยู่ที่ใดก็ตาม สื่อก็ยังสามารถแพร่กระจายไปได้และมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลซึ่งส่งผลกระทบต่อการทำกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจของผู้สูงอายุ เพราะฉะนั้น โดยสรุปแล้ว การเปิดรับสื่อมวลชนมีผลต่อการผันแปรของการทำกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจ โดยผู้สูงอายุที่สนใจเปิดรับสื่อมวลชนมากกว่าจะทำงานเชิงเศรษฐกิจมากกว่า ผู้สูงอายุที่สนใจเปิดรับสื่อมวลชนน้อยกว่า เป็นการยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ในเบื้องต้น

ตารางที่ 20 ร้อยละของผู้สูงอายุ จำแนกตามการทำกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจ การเปิดรับสื่อมวลชนและเขตที่อยู่อาศัย

เขตที่อยู่อาศัย	การทำกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจ			รวม
	การเปิดรับสื่อมวลชน	ไม่ได้ทำงาน	ทำงานภาคเกษตรกรรม	
เขตเมือง				
ไม่สนใจ	74.6	4.7	20.7	100.0 (75)
สนใจบ้าง	76.4	6.0	17.6	100.0 (345)
สนใจมาก	72.8	4.2	23.0	100.0 (140)
รวม	75.3	5.4	19.3	100.0 (560)
	$\chi^2 = 2.44$		Significance = 0.65	
เขตชนบท				
ไม่สนใจ	68.9	23.4	7.7	100.0 (588)
สนใจบ้าง	58.1	30.7	11.2	100.0 (1,671)
สนใจมาก	49.2	38.8	12.0	100.0 (426)
รวม	59.0	30.4	10.6	100.0 (2,685)
	$\chi^2 = 42.25$		Significance = 0.00	